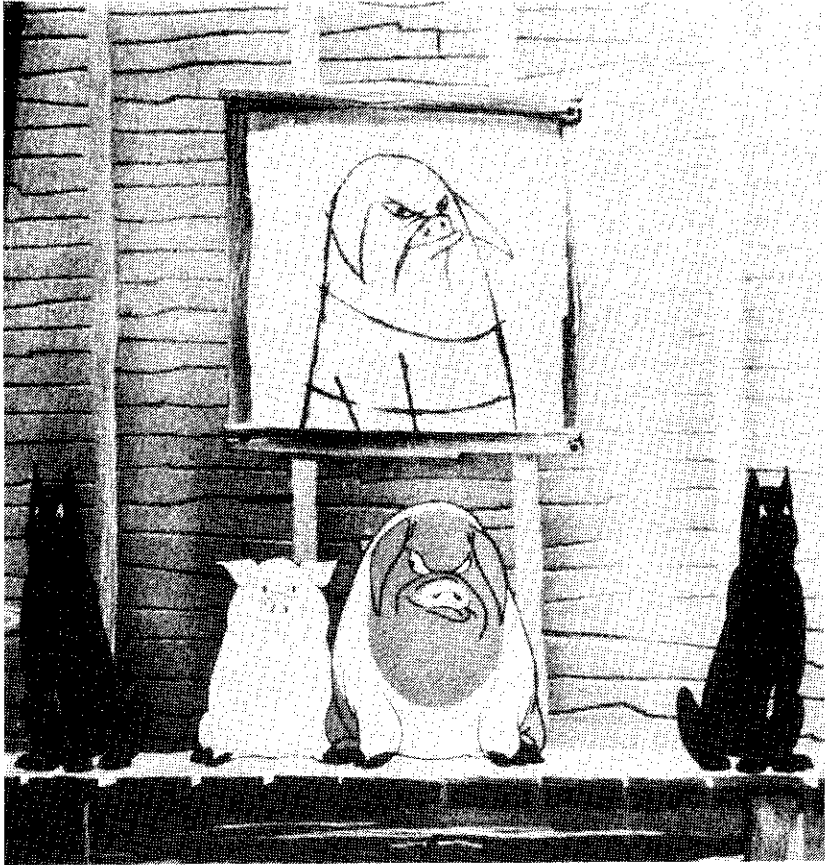

Animal farm

Tekenfilm vervaardigd door Johan Halas en Joy Batchelor
Groot-Brittannië 1954
Naar het gelijknamige boek van George Orwell uit 1945
Speelduur: 75 minuten

Beschrijving van de inhoud van de film

Naar onze wereld die misschien wel de best mogelijke wereld is, was opnieuw de lente gekomen. Maar die pracht kon de misere van de hereboerderij niet verbergen. De boerderij en boer Jones, eens zo voorspoedig, waren er niet best aan toe. Jones, door eigen schuld in de problemen, greep naar de alcohol, en zocht zijn troost in slecht gezelschap. Op een avond is het later dan anders als Jones thuis komt uit de kroeg om zijn ronde te doen. Een muis vlucht weg. Kippen op stok kijken angstig toe. 'Be-roerde kippen', zegt Jones en schopt de deur van het hok hard dicht. De deur valt uit zijn scharnieren. De koeien houden zich stil als Jones langs komt. 'Stelletje niksnutten' kankert Jones tegen het paard en de ezel, 'vreten dat kunnen ze'. En hij slaat de bovenste staldeur hard dicht, vlak voor de neuzen van de twee dieren. Als Jones doorloopt, gluren Bokser, het paard, en Benjamin, de ezel, door een kier van de deur. Jones drinkt zijn fles leeg. De varkens volgen met boze blikken de ronde van Jones. De hond, die voor de deur van het huis lag te slapen, kruipt met de staart tussen de poten weg, als Jones nadert. Jones gooit de lege fles in de richting van de hond. De fles slaat kapot tegen de muur. Verschrikt kijken alle dieren op. Jones gaat naar binnen. De lichten in het huis gaan uit. De boer is naar bed.

De dieren hadden met elkaar afgesproken, dat ze zodra Jones in bed lag, naar de schuur zouden gaan voor een vergadering, belegd door Majoor, een oud varken dat in hoog aanzien stond.

De varkens komen het eerst. Ze zijn graag haantje de voorste. Dan komt Bokser, de grootste en sterkste van de paarden, samen met zijn boezemvriend, Benjamin de ezel. En de andere dieren volgen, allemaal even benieuwd. Want zo'n vergadering is nog nooit eerder gehouden. In een lange stoet gaan de dieren voorzichtig richting schuur.

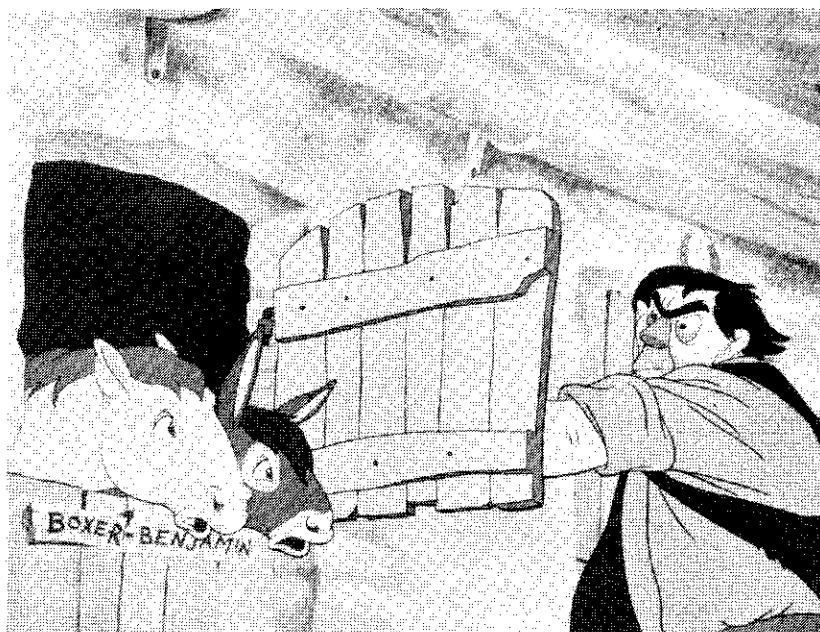
Majoor was wat zwakjes de laatste tijd en hij wilde zijn mededieren iets vertellen voor het te laat was. Het duurt

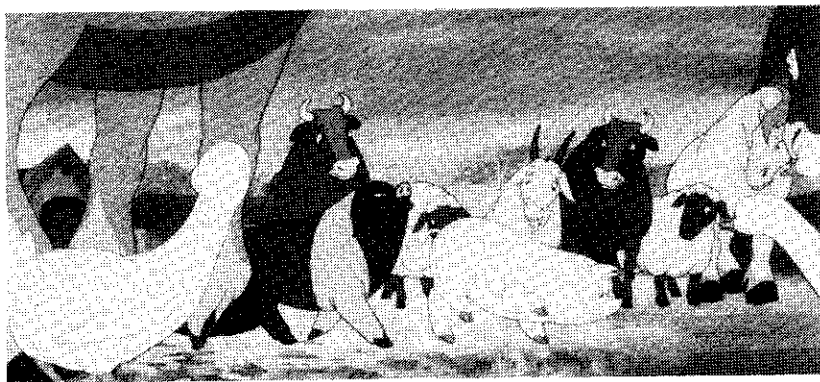
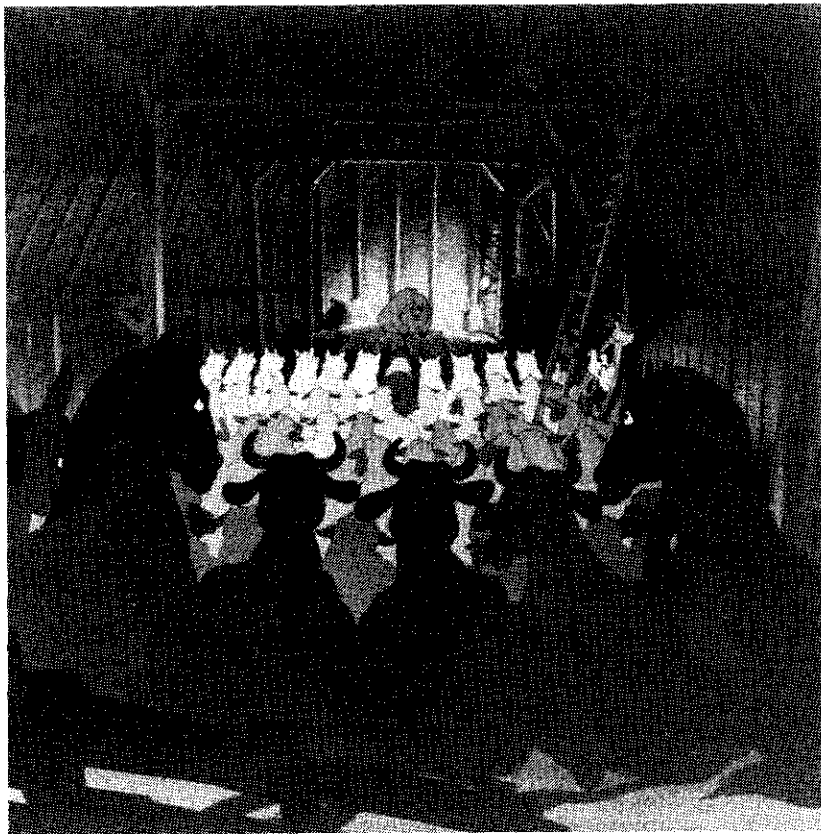
even voor iedereen zit. De varkens zitten natuurlijk op de eerste rij, met onder anderen Sneeuwbal, die zich niets wil laten ontgaan, en Napoleon, de lompe bruid van allemaal. Plotse-ling piept een deur. De dieren kijken verschrikt op. Neen, het is Jones niet. Het is de poes die binnenkomt. En eindelijk zit iedereen op zijn plaats om naar Majoor te luisteren.

'Waarde vrienden. Ik heb een lang leven achter de rug, waarin ik veel heb kunnen nadenken. Ik zal niet lang meer bij jullie zijn. Voor ik ga sterven, wil ik jullie iets zeggen. Voor weinigen van ons is een vreedzame oude dag weggelegd. Jij Bokser, wat gebeurt er met jou als je niet meer kan werken? Alles wat we produceren, wordt van ons afgepakt, gestolen en verkocht.' De kippen zien de boer in hun gedachten, terwijl hij hun eieren weghaalt. 'Onze kinderen moeten kou en gebrek doorstaan.' Het schaap en het lam zien zich in gedachten in de koude winter buiten in de sneeuw staan. 'Kijk naar ze, zolang het nog kan.' Het lammetje

blaait. Napoleon geeft een brul in de richting van het lammetje. 'Varkens, wat heeft de toekomst voor jullie in petto?' En de varkens zien de slachterij voor zich en het slagersmes. 'Verdiene wij dieren zo'n lot? Kan deze boerderij ons niet allemaal onderhouden? Ach welnee kameraden. Deze boerderij is schatrijk, maar boer Jones zal ons nooit geven waar we recht op hebben. Weg met die boosaardige tiran en we zullen rijk en vrij zijn! Kameraden kom in opstand!' De dieren zijn wild enthousiast. Majoor zwaait met zijn poot en verzoekt om stilte. 'Maar denk eraan, als je Jones kwijt bent, neem dan niet zijn slechte eigenschappen over. Wij dieren zijn broeders, groot of kleine, intelligent of eenvoudig van geest, gevederd of niet, voor nu en altijd. Alle dieren zijn gelijk.'

Weer volgt een enthousiaste reactie van alle dieren. Majoor heft zijn poot en alle dieren zingen samen hun vrijheidslied. Majoor kijkt vergenoegd naar dit tafereel en probeert mee te zingen. Dit wordt hem teveel, hij sterft

plotseling. De dieren schrikken en houden op met zingen. De hond begint te huilen, daarna ook alle andere dieren.

In het huis van boer Jones gaat het licht aan. Hij is wakker geworden, grijpt zijn geweer en schiet in de lucht. Geschrokken rennen alle dieren snel terug naar hun hok of stal. Majoor blijft dood achter. De raaf vliegt als laatste weg.

Het wordt langzaam dag. De zon komt op. Boer Jones ligt met zijn kleren aan op bed te snurken. Die morgen, eerder dan Majoor had gedacht, vinden de dieren hun leefomstandigheden ondraaglijk. Alle voederbakken zijn leeg. Sneeuwbal loopt naar de voorraadschuur en probeert de deur te forceren. Dat lukt niet. Op een teken van Sneeuwbal stormen Bokser, de geit en twee koeien op de deur af, die onder dit geweld bezwijkt. Door het lawaai wordt boer Jones wakker. Terwijl de dieren zich te goed doen aan de voorraden, komt Jones in de deuropening te voorschijn, woedend en met een zweep in de hand. De zweep knalt. Eerst wijken de dieren terug, maar dan wint hun boosheid het van de angst en vormen ze één front. Hun ogen lopen rood aan van woede. De boer deinst terug. De dieren dringen hem verder terug. Tenslotte vlucht Jones. De dieren keren terug naar de voorraden en eten hun buik vol.

Boer Jones is inmiddels versterkingen gaan halen in het dorp. Een groep boeren trekt ten strijde tegen de dieren op de boerderij. Maar Sneeuwbal is op zijn hoede. Als een ware generaal wijst hij ieder zijn plaats. Eerst vallen de ganzen aan. Maar de boeren slaan hun aanval af en betreden het erf van de boerderij. Sneeuwbal doet als eerste een aanval, maar wordt door een harde slag van een geweerkolf teruggeslagen. Dan gaan bijna alle dieren in de aanval, alleen Napoleon vertoont zich niet. Sneeuwbal heeft weer de leiding genomen. Boer Jones schiet wild om zich heen. Sneeuwbal stormt op hem af. Jones mikt en treft Sneeuwbal. Bokser valt Jones van achter aan. Jones stort ter aarde, verliest daarbij zijn geweer, probeert het weer te pakken, maar Bokser plant zijn voet erop. Zwaar gewond valt Sneeuwbal opnieuw aan, nu met succes. De boeren worden teruggedrongen en slaan op de vlucht. Sneeuwbal achtervolgt hen het langst. Strompelend keert ook hij tenslotte terug. Napoleon sluit het hek achter Sneeuwbal.

En zo, voor ze het goed en wel beseften, hadden de dieren gewonnen. Ook al waren er doden gevallen, die nakroost achterlieten. De hond, die jongen had, was geneueveld.

Maar de boerderij is van hen. Alles wat aan de gehate Jones herinnert, wordt vernietigd. Met Napoleon voorop worden alle dier-onterende voorwerpen op een hoop gegooid die in brand wordt gestoken. In een grote kring om het vuur zingen de dieren weer hun vrijheidslied.

Maar het huis van Jones, wat moeten ze daarmee doen? Napoleon leidt de anderen naar het huis, maar Sneeuwbal betreedt als eerste de woning van de tiran. De andere dieren volgen. De duiven bevrijden een kanarie uit een kooi. Een koe kijkt boos naar een koeienschedel aan de muur. Benjamin zet per ongeluk een grammofoon aan, schrikt van de muziek en schopt met zijn achterpoten de grammofoon kapot. Bokser gooit een stapel flessen de keldertrap af. De kippen kijken geschrokken naar twee geplukte kippen die aan haken hangen. Napoleon doet zich intussen te goed aan een pot jam. Dan hoort hij gekef en gaat erop af. Achter een deur ziet hij de jongen van de gesneuvelde hond. Hij sluit de deur en bedenkt een boosaardig plan. Een geit ziet een schilderij van boer Jones en springt er naartoe. Het schilderij valt kapot op het hoofd van de geit. Langzaam verlaten de dieren het huis na hun woede te hebben gekoeld.

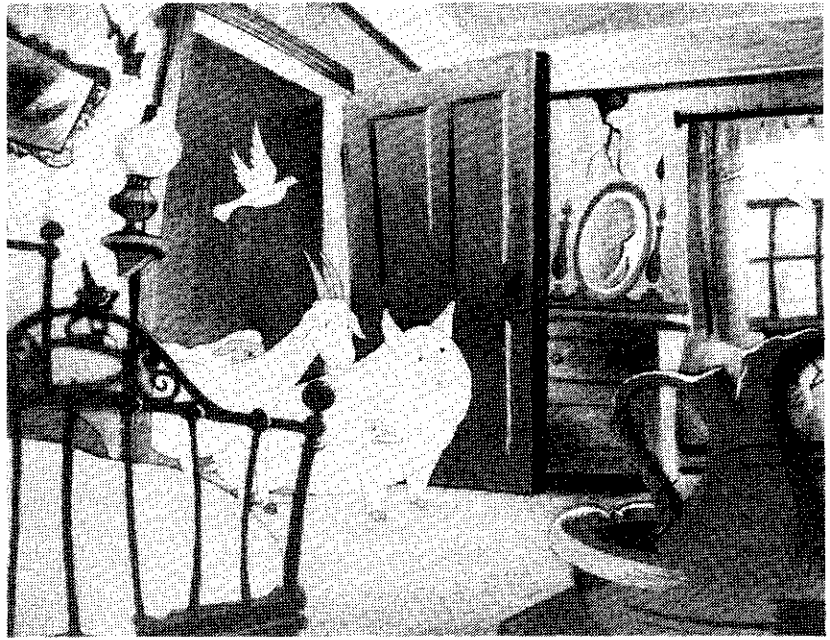
Napoleon klimt echter in het geheim weer naar binnen, neemt de jonge hondjes mee naar buiten en brengt ze naar een zolder.

Onder Sneeuwbal's leiding stichten de dieren een nieuwe maatschappij, die ze de boerderij der dieren noemen. De wetten van hun boerderij staan op een goed zichtbare plaats te lezen:

- geen dier zal in een bed slapen
  - geen dier zal alcohol drinken
  - vier benen goed, twee benen slecht.
- De kippen zijn het hier niet helemaal mee eens, maar een van de varkens stelt ze gerust met de mededeling dat vleugels als benen tellen. De schapen beginnen in koor te blaten:
- 'Vier benen goed, twee benen slecht.'
- geen dier zal een ander dier doden
  - alle dieren zijn gelijk.

De dieren schudden instemmend hun hoofden.

De volgende morgen gaan de meeste dieren op het land werken. Sneeuwbal voorop. De koeien blijven achter. Napoleon en een ander varken, de dikke roze Pieper, begrijpen waarom zij loeien en beginnen hen te melken. Zelf een boerderij runnen is niet gemakkelijk, maar de varkens weten overal raad op. Iedereen bewondert Bokser. Onder Jones werkte hij al hard, maar nu doet hij het werk van drie paarden. Op aanwijzing van Sneeuwbal verricht ieder zijn taak. Iedereen is tevreden, ook de sluwe Napoleon en zijn vaste

metgezel Pieper. Zij drinken de emmers melk die ze bij de koeien hebben gemolken, leeg.

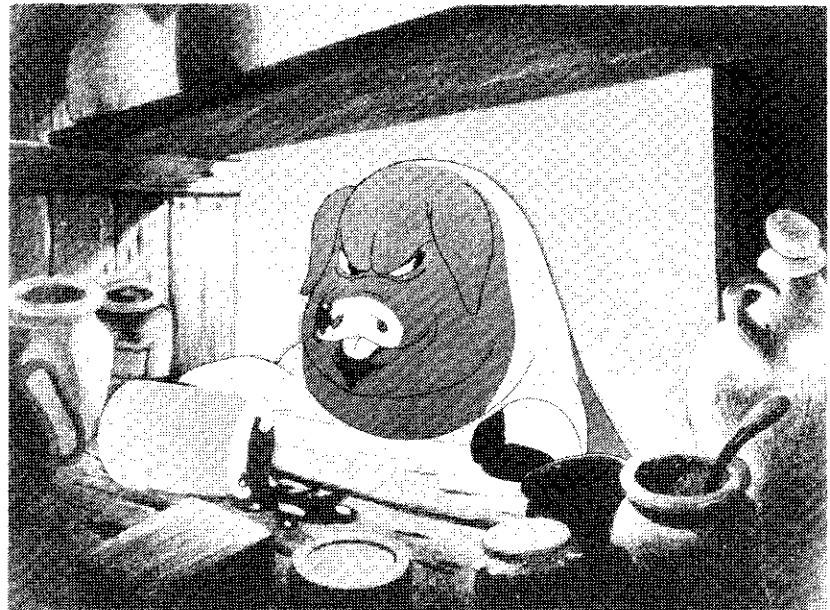
Alle dieren werken hard. De ganzen maaien met sikkels, de schapen dragen het graan op ladders weg naar de kar die door Benjamin wordt getrokken. Zonder hulp van buitenaf maken de dieren van hun boerderij een goed lopend bedrijf.

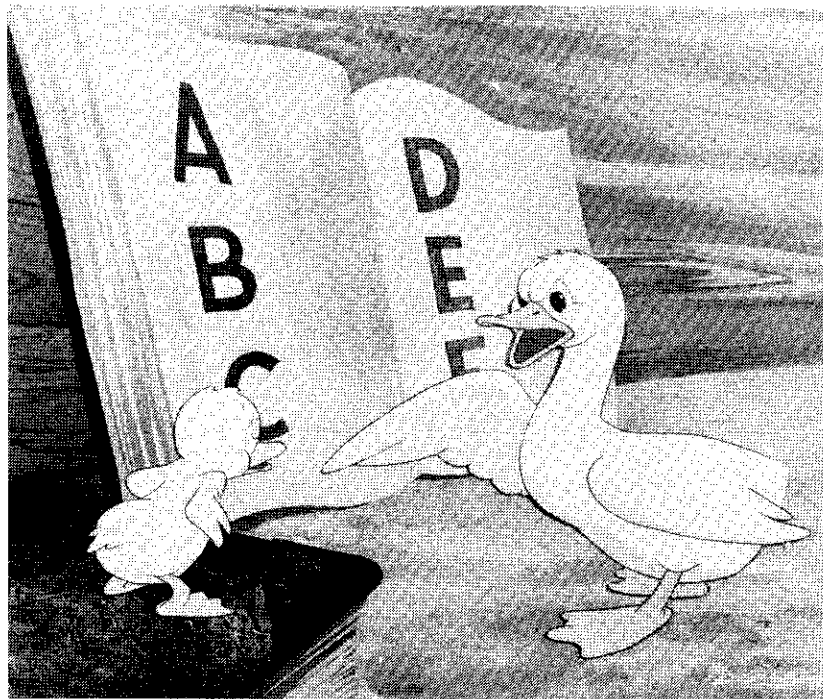
Boer Jones kijkt vanuit de verte treurig naar de boerderij en keert dan weer terug naar het café in het dorp.

De oogst is rijk en wordt met ijver binnengehaald. De voorraadschuur zit boordevol. Nu is er tijd over de toekomst na te denken. Op een vergade-

ring in de schuur worden veel resoluties ingediend door de varkens. 'Kameraden', zegt Sneeuwbal, 'het eerste vijfmaandenplan is een groot succes geworden. Dit grote nieuws moet bekend worden gemaakt zodat ook de kameraden op andere boerderijen hun ketenen verbreken en zich aansluiten bij de dieren-revolutie. Vertel aan de wereld het wonder van de boerderij der dieren.' Onder het zingen van het vrijheidslied vliegen de duiven uit om het nieuws te verspreiden.

Sommige dieren op andere boerderijen zijn niet erg onder de indruk van de verhalen. Anderen, gelukkig in hun eigen omgeving, schrikken bij de

gedachte aan verandering. Maar dieren die het slecht hebben, luisteren vol belangstelling. Jones en zijn medestanders zijn verontwaardigd, maar ze weten er geen raad op.

Sneeuwbal ziet de noodzaak in van onderwijs. Sommige dieren blijken daarbij intelligenter dan andere; dat sprak vanzelf. Benjamin valt in slaap bij het opzeggen van het alfabet. De biggetjes gebruiken de appels liever om op te eten dan om op te tellen. Een klein eendje probeert er tussenuit te knijpen bij het leren van de letters. De geit eet zijn eigen leerboek op. En de koeien begrijpen niet veel van de stelling van Pythagoras. De schapen komen niet veel verder dan het opzeggen van de wet: vier benen goed, twee benen slecht.

Sneeuwbal werkt intussen aan plannen

om het energieprobleem op te lossen. Napoleon werkt aan het verkrijgen van macht. De door hem opgevoede jonge honden komen op bevel van Napoleon keurig in het gelid voor hem staan.

In januari is het bitter koud. De drinkbakken bevriezen zelfs. Onervarenheid met het beheer leidt tot tekorten. Maar Sneeuwbal en Napoleon blijven aan de toekomst denken. Sneeuwbal roept de dieren bij elkaar. 'Kameraden ik heb een nieuw plan voor onze boerderij. Hier heb ik het. Het heeft alleen nog jullie goedkeuring nodig. Voorlopig is het devies harder werken en minder eten. Maar mijn plan zal ons elektriciteit brengen. En dat betekent een warme schuur in de winter, licht in iedere stal, elk varkens- en kippenhok. Luxe voor iedereen. Kameraden over één jaar is onze boerderij de fraaiste ter wereld.'

Napoleon treedt naar voren en zegt: 'Dromen, dromen'. Alle dieren kijken verbaasd richting Napoleon. Maar Sneeuwbal vervolgt: 'Mijn plan betekent een beter leven'. Napoleon: 'Een leugen'. Sneeuwbal: 'Ik beloof een vierdaagse werkweek'. Napoleon: 'Geklets'. Sneeuwbal: 'Een drie-daagse werkweek'. Napoleon: 'Onzin'. Sneeuwbal: 'Een eendaagse werkweek'. Napoleon keert zich boos om en geeft een luide brul. De door hem opgevoede honden komen aangestormd en rennen op Sneeuwbal af. Deze vlucht. Ver buiten de boerderij krijgen de honden Sneeuwbal te pakken en vermoorden hem.

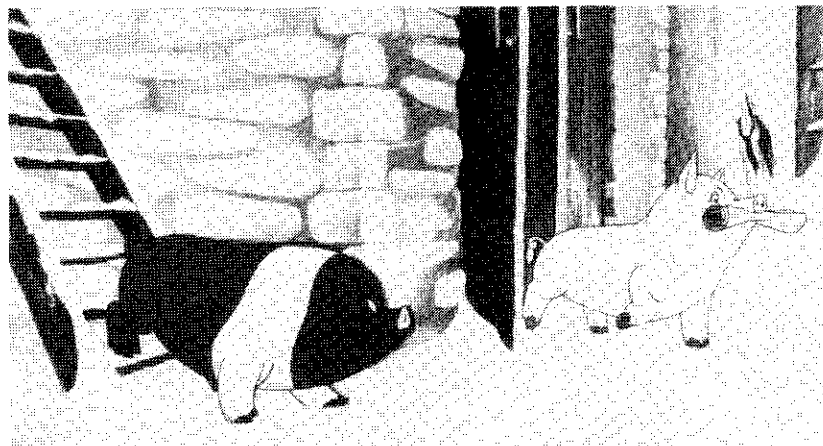
Nu Sneeuwbal uit de weg is geruimd, neemt Napoleon de leiding op zich. De vette roze Pieper wordt zijn adjudant. Napoleon spreekt tot de dieren: 'Kameraden, Sneeuwbal is een verrader. Wat was hij in werkelijkheid van plan? Hij wilde Jones weer aan de macht helpen.' De dieren schrikken hevige. 'Die zinloze vergaderingen schaffen we maar af. Voortaan behartig ik jullie belangen en neem ik jullie beslissingen.' Bokser en Benjamin kijken elkaar vragend aan. 'Hier heb ik mijn plan voor onze boerderij.' En hij geeft het plan van Sneeuwbal. De schapen beginnen 'Vier benen goed, twee benen slecht' te roepen. Pieper brult: 'Hoera voor de Napoleon-molen.'

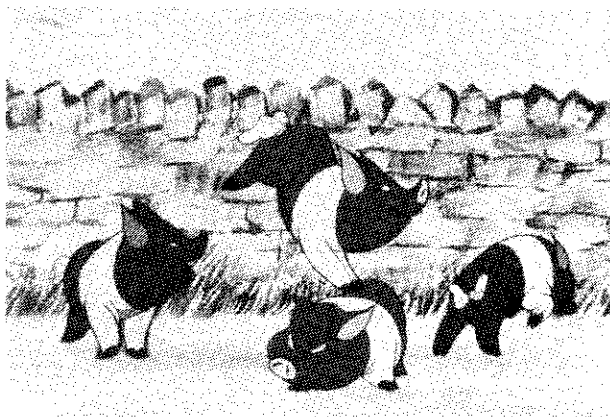
En zo wordt er dus toch begonnen met de bouw van de molen. Goed dat ze Bokser hebben, die sterker is dan alle anderen tezamen. Onder toezicht van de varkens werken allen van de vroege morgen tot de late avond. Iedereen wordt op rantsoen gesteld, behalve de varkens. Zij worden voor hun hersenwerk vorstelijk beloond. Maar het bezielende voorbeeld is Bokser, die samen met Benjamin van vroeg tot laat, in hitte en kou doorwerkt.

Op een avond na een lange werkdag doen Bokser en Benjamin een vreemde ontdekking. De varkens zijn in het huis van boer Jones gaan wonen. En Napoleon slaapt in het bed van boer Jones. Spoedig weet iedereen wat er gaande is. Is er niet een wet tegen bedden? Neen dat moet een vergissing zijn. Onder de wet 'dieren zullen niet in bedden slapen' staat met nog natte verf eraan toegevoegd 'met lakens'. Het huis, waarbinnen Napoleon de hele jamvoorraad opeet, wordt bewaakt door de honden.

Maar intussen zitten er nog meer wetswijzigingen in de pen.

In het café buiten de boerderij zegt een van de boeren tegen Jones: 'Die ondankbare beesten van jou.' Een ander zegt: 'Ach nog één winter en ze zijn aan hun eind.' De vorige boer: 'Hoe komen ze aan al de spullen die ze

nodig hebben?' Een slimme zakenman, een zekere Whymper, luistert met interesse. Hij besluit iets aan de tekorten op de boerderij te doen en rijdt er met een volgeladen auto heen. De honden springen blaffend tegen de auto op. Als Napoleon jam in de auto ziet, roept hij ze terug. Hij laat Whymper binnen om zaken te doen. Laat in de avond zien de dieren Whymper naar buiten komen met veel geldbuideltjes. Pieper stapt naar de dieren toe en zegt: 'Kameraden, onze wijze en beminde leider heeft besloten tot zakendoen met de buitenwereld. Niet om winst te maken, dat zou in strijd zijn met onze principes. De kippen mogen als eersten een bijdrage leveren. Al jullie eieren! Ik weet hoe trots jullie zullen zijn op dit voorrecht.' En Pieper loopt met opgeheven hoofd weg.

De kippen zijn er helemaal niet blij mee. Had Majoor niet gezegd, dat hun eieren niet zouden worden afgepakt? 's Avonds sluipen kippen over het erf en uiten hun protest door het omgooien van melkkannen en tonnen boter. Maar hun sporen zijn duidelijk zichtbaar. De varkens lopen dreigend naar de kippen. Deze vluchten naar de steunbalken van het plafond, waar de varkens niet kunnen komen. Vandaar bekogelen ze de varkens met eieren; de varkens zoeken ijlings een goed heenkomen. De kippenoproer was met hulp van de honden echter snel de kop ingedrukt. Daarbij leden de onschuldigen samen met de schuldigen.

Napoleon roept de dieren bijeen en spreekt tot hen, staande onder een groot schilderij van zichzelf: 'Kameraden, ik heb een verschrikkelijke ontdekking gedaan. Er zijn verraders onder ons.' Hij doelt op drie kippen die zijn gearresteerd en op de voorgrond sidderend van angst tegen elkaar aan kruipen. 'Ja kameraden, verraders die samenzweren met Jones en Sneeuwbalk.' Bokser begint te steigeren en hinniken bij zoveel onzin. Maar Napoleon gaat door. 'Ze willen onze boerderij

vernietigen.' De honden grommen dreigend in de richting van Bokser die met een boze blik weer rustig wordt. Napoleon: 'Wie zijn er nog meer schuldig? Kom naar voren en beken!' Langzaam komen er een schaap en een gans naar voren. Op een teken van Napoleon worden de 'schuldigen' door de honden naar buiten geleid. Met treurende blikken kijken de andere dieren de arme beesten na. De raaf die op het dak naar de terechtstelling buiten kijkt, keert zich vol afschuw van het schouwspel af.

De volgende ochtend staat er onder de wet 'geen dier zal een ander dier doden' in rode letters bijgeschreven 'zonder reden'. Weemoedig zingen de dieren hun vrijheidslied. Maar Napoleon die net de schuur had verlaten, keert terug en zegt: 'De revolutie is nu voltooid. Dat lied is nu zinloos. Wie het voortaan nog zingt, riskeert de doodstraf.'

Tussen de boerderij en de buitenwereld ontstaat een levendige handel. De winsten die Whymper maakt, lokken ook anderen aan, of zijn reden tot jaloezie. De boeren mopperen in het café onder elkaar. 'Heb je hun windmolen gezien' zegt er één. 'Ga mee, dan trappen we ze van die boerderij af' zegt een ander. En ze gaan crop af. De anderen vroegen Jones niet of hij meeging. Hij moest maar begrijpen, dat zijn tijd voorbij was.

De duiven hebben het gevaar het eerst in de gaten en waarschuwen Napoleon. Deze roept alle dieren bij elkaar. 'Kameraden, de vijand heeft al zijn troepen tegen ons gemobiliseerd. Wij moeten onze boerderij verdedigen, kostte wat kost!'

Jones heeft intussen enkele staven dynamiet verzameld en gaat daarmee richting molen.

De dieren zijn druk doende zich te camoufleren ter voorbereiding van de strijd.

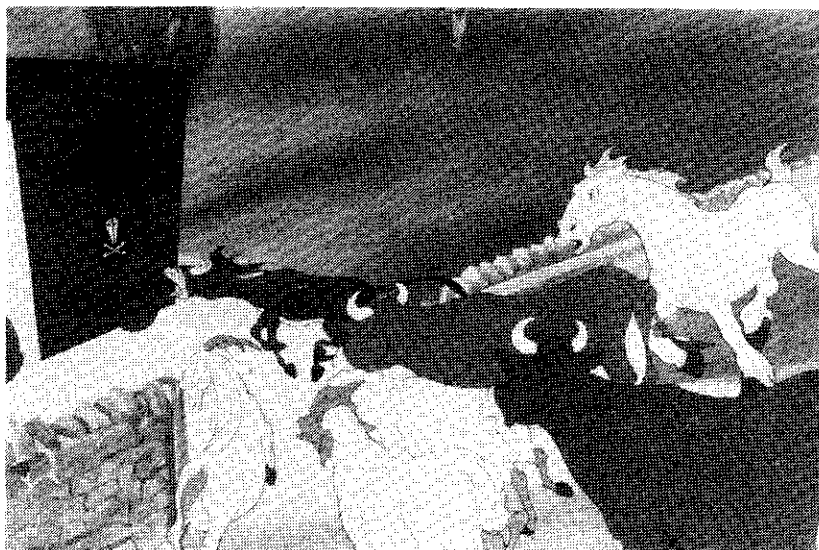
Als de boeren het hek binnengaan, hangt er een dreigende stilte. Eén van

de varkens lokt de boeren naar de schuur, waar zij worden verrast door grote zware tonnen die op hen komen afrollen. Dan geeft Napoleon vanaf een veilige hoogte het sein tot de aanval. Het is een hevige strijd. Bokser wordt in zijn been geschoten. Jones is intussen bij de molen aangekomen. Als er een raam boven het hoofd van Napoleon wordt kapotgeschoten, roept hij zijn honden. Tegen hen zijn de boeren niet opgewassen. Ze vluchten.

Pieper, die de hele strijd vanachter een boom heeft gevolgd, viert de overwinning met alcohol en valt dronken neer. Napoleon spelt zichzelf een medaille op de borst. Op dat moment vliegt de molen de lucht in; het dynamiet van Jones heeft zijn werk gedaan.

Moeizaam begon de wederopbouw. En ook nu werken Bokser en Benjamin het hardst van allemaal. Toezicht van de varkens is nauwelijks nodig; dus houden zij zich met minder vermoeiende zaken bezig, zoals het spelen van boter, kaas en eieren en snoepen. Jaar in jaar uit wordt aan de wederopbouw gewerkt, maar de molen is nog steeds niet af. En Bokser's voet doet steeds meer pijn. Op een avond als Bokser en Benjamin samen aan het werk zijn, breekt er een hevige regenbui los. Bokser die net een grote steen aan het optakelen is, verliest zijn greep op het touw. Benjamin schiet te hulp, maar komt te laat. De steen suist naar beneden en treft Bokser. Benjamin begint hard te balken. De dieren komen kijken wat er aan de hand is. Het leek of Bokser dood was, maar dat was niet zo. Pieper vertelt het nieuws aan Napoleon: Bokser kan niet meer werken. Wat doen we nu? Intussen zegt Benjamin tot Bokser dat hij vast een fijne oude dag zal krijgen.

De volgende dag gaat het werk verder, maar nu zonder Bokser en Benjamin, die bij zijn vriend blijft om hem te verzorgen. Die ochtend verschijnt er een ambulance. Benjamin vermoedt dat het misschien geen ambulance is en

rent zo hard hij kan naar de molen om de andere dieren te waarschuwen dat Bokser wordt weggehaald. En inderdaad blijkt het geen ambulance te zijn. De dieren herkennen de vilderswagen van Whymper. De wagen rijdt echter net weg. Benjamin rent nog achter de auto aan en waarschuwt Bokser. Maar Bokser blijkt teveel verzwakt om zich te kunnen bevrijden.

Even later wordt er een kist met flessen whiskey met een kaartje van Whymper eraan bezorgd. De dieren worden door een zich droef voordoende Pieper toegesproken: 'Ik was tot het einde bij hem. Zijn laatste woorden waren 'voorwaarts kameraden, lang leve

Napoleon'. De dieren kijken hem ongelovig aan. 'Boze tongen zeggen dat Bokser is verkocht aan een lijmfabriek. Dat zou onze beminde leider nooit doen. Lang leve Napoleon.' De dieren blijven stil. 'Lang leve Napoleon' herhaalt Pieper. Benjamin steigt en balkt. Napoleon die het tafereel van bovenaf heeft gevolgd, stuurt twee van zijn honden naar buiten. De dieren trekken zich dan terug. Die avond drinken de varkens op Bokser's nagedachtenis met de whiskey die ze met zijn leven hebben gekocht.

Jaren verstrijken. De seizoenen komen en gaan. De molen is af en staat daar als een monument voor het geloof van

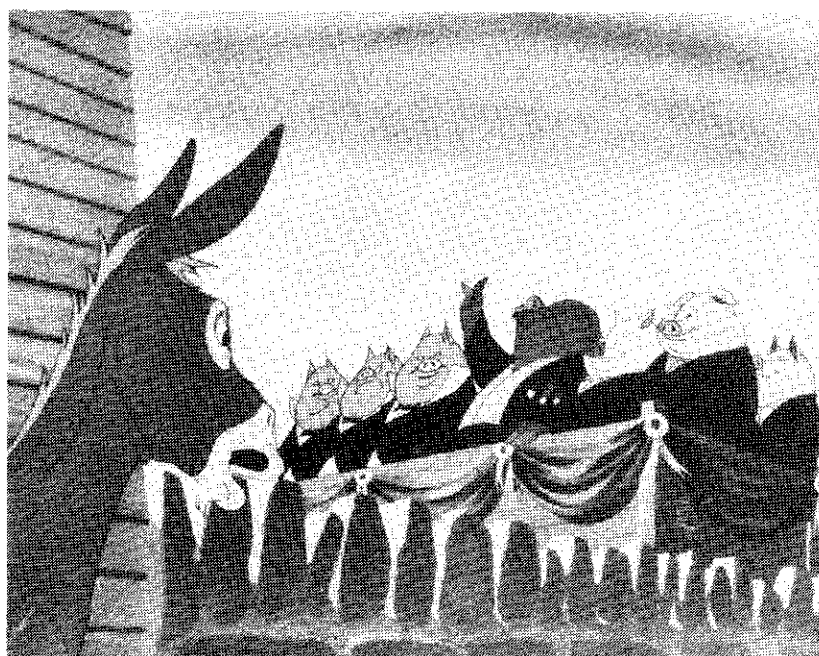
zijn bouwers. Maar de herinnering aan de revolutie is vervaagd.

Grote hekken met prikkeldraad staan om de boerderij. Honden bewaken de toegang. Overal hangen portretten van Napoleon. De boerderij lijkt welvaarend, maar van de dieren hebben alleen de varkens en hun opperste leider Napoleon het best.

Op een dag arriveren varkensvertegenwoordigers van heinde en ver om de komst van een nieuwe tijd in te luiden. Benjamin, nieuwsgierig geworden, stopt met zijn werk en gaat op onderzoek uit. Als hij over een muur kijkt, ziet hij juichende varkens die op twee benen lopend het huis van Napoleon binnengaan. Als de varkens allemaal binnen zijn, gevolgd door de honden, gaat Benjamin kijken waarom de varkens stonden te juichen. Hij doet een vreselijke ontdekking. Op de plaats waar Sneeuwbal de wetten van de boerderij had geschilderd, is nog maar één wet te zien: 'alle dieren zijn gelijk, maar sommige dieren zijn meer gelijk dan andere'.

Als de andere dieren van de veranderingen horen, zijn ze ontsteld. Verontwaardigd trekken zij op naar het huis van Napoleon. Benjamin kijkt voorzichtig naar binnen, waar hij Napoleon een rede ziet en hoort houden: 'Trouwe volgelingen, op de boerderijen die door varkens worden gerund, heerst orde en tucht. Onze lagere dieren werken harder en eten minder dan op andere boerderijen. Dit zal een aansporing voor jullie zijn om jullie lagere dieren nog strenger aan te pakken.' Vervolgens speldt Napoleon drie varkens een medaille op de borst. Hij vervolgt: 'Op een roemrijkere boerderij der dieren! Op vrede en welvaart onder varkensbewind!'

Benjamin krijgt plotseling visioenen. Hij ziet allemaal Jones-hoofden. Maar de werkelijkheid komt weer snel bovendrijven. Napoleon brengt een toost uit: 'Op de dag dat alle boerderijen door varkens zullen worden gerund!' Benjamin is intussen teruggekeerd naar de andere dieren en vertelt wat hij heeft gezien en gehoord. De dieren beseffen dat hun wereld er slechter aan toe is dan ooit en dat ze er iets aan moeten doen. Benjamin balkt en alle dieren stappen op het huis van Napoleon af. Het bord 'dierenboerderij' wordt omvergelopen. De varkens horen het gevaar naderen. Napoleon roept zijn honden. Maar die liggen dronken hun roes uit te slapen na hun eigen feestje. Zonder bescherming van zijn honden wordt Napoleon bang. Het huis trilt op zijn voegen en begeeft het onder het geweld der dieren. De macht van de varkens is gebroken. Triomferend staat Benjamin vooraan.

Geschiedwetenschappelijke beoordeling

Bij deze geschiedwetenschappelijke beoordeling worden zowel het boek als de film 'Animal farm' betrokken¹. Voor de docent geschiedenis is de film het meest bruikbaar. Maar veel leerlingen zullen 'Animal farm' op hun literatuurlijst voor het vak Engels gaan zetten. Vermoedelijk heeft dat meer te maken met de beperkte omvang dan met de inhoud van het boek. Hoe dan ook het boek wordt veel gelezen.

'Animal farm' is een satire op de geschiedenis van de SU van 1917 tot en met de conferentie van Teheran in 1943 en op de houding van de Westerse regeringen tegenover de SU. Men kan er ook meer in het algemeen een satire in zien op de houding van mensen in een revolutie die in een dictatuur ont-aardt.

Personen of groepen van personen uit film/boek en hun historische tegenhangers

Majoer (Major) kan men zien als Marx, of als een combinatie van Marx en Lenin.

Sneeuwbal (Snowball) is Trotski.

Napoleon is Stalin.

Pieper of Klinkie (Squealer) is geïnspireerd door de hoofdredacteur van de 'Pravda'.

De varkens vormen als groep een elite onder de dieren zoals de leden van de communistische partij.

De honden symboliseren de geheime politie.

Bokser (Boxer) representeert de groep mensen die tot het laatst blijft geloven in de goede bedoelingen van de regeerders, wat er ook gebeurt.

Benjamin zou men kunnen zien als de kritische intelligentia of als de schrijver Orwell zelf; maar dan zal men het slot van de film moeten vervangen door het slot van het boek.

Mozes (Moses) de tamme raaf komt in de film veel minder duidelijk naar

voren dan in het boek. In het boek staat Mozes voor de geestelijkheid.

Mollie, het paard dat meer in suikerklontjes is geïnteresseerd dan in de revolutie en dat liever niet dan wel werkt, komt in de film niet of nauwelijks voor. In het boek staat Mollie voor degenen onder de adel/kapitalisten die Rusland na de revolutie ontvluchten.

Minimus, het varken 'who had a remarkable gift for composing songs and poems' vertegenwoordigt de groep kunstenaars die bereid bleken hun talenten in dienst van de politiek van hun regering te stellen. In de film komt Minimus niet voor.

Boer Jones is de tsaar en zijn boerderij is Rusland.

Whymper is in de film naast boer Jones de enige mens die met name wordt genoemd. Hij treedt op als bemiddelaar tussen de dieren op de boerderij en de mensen. Volgens Th. J. Hoening², had Orwell hierbij de Engelse 'Society for the Cultural Relations with Soviet-Russia' op het oog.

Frederick en zijn boerderij Pinchfield (in de Nederlandse vertaling: Frederiks en Pronkenburg) worden in de film niet met name genoemd. Met hen doelt Orwell op Hitler en Duitsland.

Pilkington en zijn voerderij Foxwood (in de Nederlandse vertaling Pietersen en Vossenhoeve) kunnen worden gezien als Groot-Brittannië en de VS tezamen.

Gebeurtenissen of verschijnselen en hun historische tegenhangers

Het vrijheidslied dat de dieren herhaaldelijk met elkaar zingen valt te vergelijken met 'de Internationale'. In de film heeft het lied geen tekst, in het boek wel.

De industrialisatie en vijfjarenplannen worden gesymboliseerd door de bouw van de windmolen en het gebruikmaken van vijfjarenplannen. In het boek

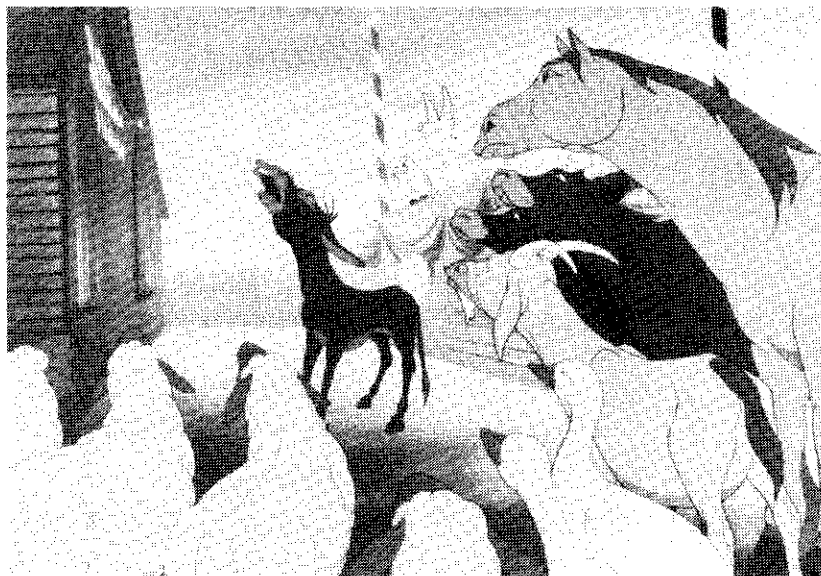
wordt de vooruitgang met cijfers, niet met welvaart bewezen; dat gebeurde in de SU ook.

De strijd tussen Trotski en Stalin vertoont grote gelijkenis met de verhouding tussen Sneeuwbal en Napoleon. Sneeuwbal/Trotski was de grote leider van de strijd tijdens de revolutie. Sneeuwbal was evenals Trotski levendiger, beter van de tongriem gesneden en vindingrijker. Napoleon was evenals Stalin tamelijk zwijgzaam; beiden hadden de reputatie dat ze hun zin wisten door te drijven. Na een ideologisch conflict wordt Sneeuwbal evenals Trotski verjaagd en buiten de SU vermoord. Vervolgens wordt Sneeuwbal evenals Trotski door Napoleon gebruikt als zondebok, als degene die de schuld is van alles wat mislukt. In het boek is de gelijkenis nog groter, doordat de geschiedenis van de dieren wordt herschreven. Daarbij wordt gezegd dat het aandeel van Sneeuwbal sterk overdreven is geweest en dat eigenlijk Napoleon de man was. Zoals Stalin het plan tot industrialisatie van Trotski (en Boecharin) heeft overgenomen, nadat hij hem had verjaagd, zo heeft Napoleon dat gedaan ten opzichte van Sneeuwbal.

Zuiveringen komen zowel in de film als in de werkelijkheid voor. Zowel in film/boek als in de SU gingen de processen gepaard met afgedwongen bekentenissen, zelfs van volstrekt onschuldigen.

Stalin en de persoonlijkheidsverering vallen zowel in film als in boek met elkaar te vergelijken. Er verschijnen op den duur grote portretten van Napoleon aan de wand. Aan hem worden alle goede dingen toegeschreven. 'Napoleon heeft altijd gelijk' is een uitspraak in het boek. De molen wordt naar Napoleon genoemd. Evenals Stalin verschijnt Napoleon steeds minder in het openbaar. In het boek wordt hij 'de vader aller dieren' genoemd.

Burgeroorlog kort na de revolutie in Rusland wordt in film en boek de burgeroorlog uitgebeeld door een aanval

van de gevluchte boer Jones en een aantal boeren uit de omgeving die hem terzijde staan.

De vestiging van een dictatuur komt o.a. tot uiting door het schrappen van de bijeenkomsten van de dieren om belangrijke beslissingen te nemen (vergelijkbaar met het niet meer bijeenkomen van het partijcongres onder Stalin).

De communistische internationale (Komintern) komt aan bod, als de duiven uitvliegen om het geloof van de dieren te verspreiden. Kennelijk met succes, want aan het slot van de film zijn varkens van andere boerderijen op bezoek en vergaderen gezamenlijk.

De Tweede Wereldoorlog komt zowel in boek als film ter sprake, als de boeren de boerderij der dieren aanvullen, nadat de windmolen is voltooid. Frederick c.s. vallen aan na een affaire rond een andere hoeve (Polen). Deze affaire wordt in de film niet genoemd. Napoleon en Stalin presenteren zich beiden als degene die verantwoordelijk is voor de eindzege. Napoleon speelt zichzelf een medaille op. Evenals in de SU breekt na de oorlog in een 'Koude Oorlog' weer een periode van hard werken aan.

De mentaliteit van de partijleden wordt door Orwell onder vuur genomen. Volgens hem is het de varkens en de leden van de communistische partij niet te doen om de idealen van het animalisme/marxisme-leninisme, maar om macht en eigen materiële voordelen. De varkens gaan in het huis van de boer wonen en bevoordelen zich bij de voedselverdeling. Het duidelijkste en in dit verband meest bekend geworden aspect van boek en film is de vereenvoudiging van de zeven geboden tot

het ene gebod 'all animals are equal but some animals are more equal than others'. Daarmee schaffen de varkens het belangrijkste ideaal van de revolutie, gelijkheid, af. Ze gaan evenals de mensen op twee benen lopen (in strijd met een van de geschrapte verboden). De varkens zijn 'verkapitaliseerd'.

Animalisme, marxisme-leninisme en christendom

In de film wordt het woord animalisme dat in het boek voorkomt, niet gebruikt. Wel worden de leerstellingen van het animalisme, in Zeven Geboden in het boek en enkele Geboden minder in de film, aan de orde gesteld. In de film zijn het er vijf (zie de beschrijving van de inhoud). In het boek staat 'vier benen goed, twee benen slecht' gesplitst in twee stellingen. Niet genoemd wordt in de film: 'No animal shall wear clothes'.

Aan het begin van film en boek sterft Major, nadat hij een grote rede heeft gehouden, waarin hij tegenover de uitbuiting van de boer de gelijkheid plaatst en waarin het maken van winst wordt veroordeeld.

In het boek valt er nog een parallel te trekken tussen de communistische heilstaat en de eindfase die de dieren voor ogen hebben, 'de Republiek der Dieren'.

De 'Seven Commandments' zijn duidelijk ook geïnspireerd door de bijbelse Tien Geboden. Hoe kritisch Orwell over de rol van de Kerk denkt, komt alleen in het boek tot uiting. De raaf wordt als een spion en verklikker beschreven, die de dieren het paradijs,

de Berg der Suikerklontjes, voorspiegelt. Hij werkt niet, verdwijnt na de revolutie lange tijd, maar keert tenslotte terug. Bij de dieren verandert de houding van de varkens tegenover de raaf en zijn ideeën evenals in de SU de houding tegenover de Kerk verandert. 'Many animals believed him. Their lives now, they reasoned, were hungry and laborious; was it not right and just that a better world should exist somewhere else?' De varkens zeggen dat de raaf leugens verkondigt, maar laten hem toch zijn gang gaan. Hij hoeft niet te werken en krijgt dagelijks een hoeveelheid bier.

Het slot in film en boek

In de film komen de dieren tenslotte tot bezinning en besluiten een einde te maken aan de dictatuur. Ze lopen de boerderij en de varkens omver. In het boek komt het niet zover. Daarin eindigt het verhaal, als de dieren de varkens samen met mensen in de boerderij zien drinken, kaarten en praten. De climax is dat ze horen dat de naam van de boerderij weer dezelfde wordt als onder boer Jones en dat ze zien hoe de varkens en mensen ruzie krijgen over het kaartspel. 'No question, now, what had happened to the faces of the pigs. The creatures outside looked from pig to man, and from man to pig, and from pig to man again; but already it was impossible to say which was which.'

Films horen, of hoorden althans in de tijd waarin de tekenfilm werd gemaakt, 1954, goed af te lopen. Bovendien was in die tijd de Koude Oorlog op een hoogtepunt. Daarin paste ongetwijfeld niet een overwinning van het kwaad op een volstrekt onmachtig volk.

Het einde van de film staat niet alleen haaks op de inhoud van het boek, maar ook op de gang van de geschiedenis. In het boek en de rest van de film blijkt op verschillende plaatsen, dat Orwell geen vertrouwen (meer) had in de 'gewone man'. De andere dieren zijn tegenover de varkens volkomen passief. De dieren blijven geloven in de idealen van de revolutie, wat er ook gebeurt. En daarmee neemt hun onnozelheid toe. Het toonbeeld van goedwillende domheid is Bokser. Alle dieren slikken de moord op Sneeuwbal, de afgedwongen bekentenissen en vervolgens terechtstellingen van de zogenaamde daders, het zich bevoordelen van de varkens, het wijzigen van de idealen van de revolutie, het verkopen van Bokser – het dier dat zich het meest toegewijd voor Napoleon had ingezet – aan de lijmfabriek.

Didactische beoordeling

Wekken van belangstelling en stellen van problemen

'Animal farm' lijkt zeker geschikt om de belangstelling van de leerlingen te wekken voor de geschiedenis van de SU onder Stalin. Daar het verhaal echter een zeer persoonlijke interpretatie van een ongeveer vijftiengjarige periode is, waarin veel is gebeurd, verdient het aanbeveling de film niet te gebruiken als uitgangspunt van lessen over het stalinistisch tijdperk. Vóór het zien van de film zullen de leerlingen een of meer andere interpretaties van die periode moeten hebben verwerkt. Men zou de leerlingen bijvoorbeeld ter voorbereiding van het zien van en kijken naar de film het betrokken deel van het gebruikte schoolboek kunnen laten bestuderen. Uit de bespreking van de film in vergelijking met de tekst van het schoolboek zullen ongetwijfeld verschillende vragen zijn af te leiden, die uitgangspunten kunnen zijn voor verder onderzoek door de leerlingen of voor nadere toelichting van de docent. Vragen als:

– in hoeverre is het beeld dat Orwell geeft van de periode (of van een of meer aspecten ervan) overdreven zoals ook de maker van een politieke prent doet om zijn publiek iets duidelijk te maken?

– valt van de 'gewone man' onder invloed van geraffineerd opgezette propaganda gecombineerd met terreur inderdaad zo weinig te verwachten als Orwell in zijn boek als zijn mening te kennen geeft? Ook de film zou hierbij kunnen worden betrokken, maar dan zou het slot buiten beschouwing moeten worden gelaten.

En in het algemeen biedt de film de mogelijkheid in te gaan op de vraag:

– hoe is het mogelijk dat van een mooi ideaal niets terecht komt?

Inleving

De film biedt voor de leerlingen goede mogelijkheden tot het zich inleven in een samenleving waar een totalitair stelsel heerst. Voor het zich inleven in de Sovjetunie onder Stalin valt meer historisch materiaal te prefereren.

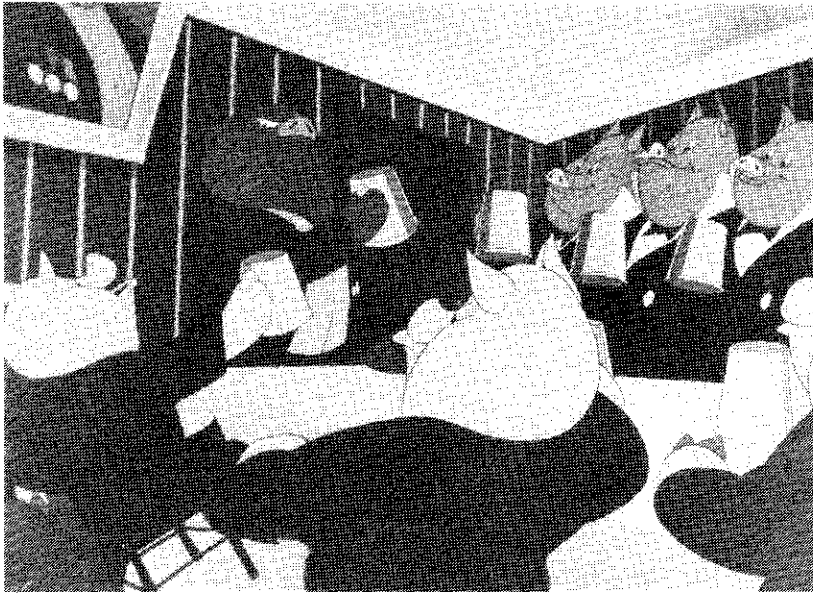
Kennisoverdracht

Politieke partijen en regeringen moeten niet alleen op hun programma's, beginselen, etc. worden beoordeeld, maar ook naar wat zij er in de praktijk van maken. 'Animal farm' biedt een goede mogelijkheid de leerlingen hiervan te doordringen. Daarbij kunnen zij constateren dat Orwell de idealen niet aanvalt, integendeel zelfs, maar dat zijn pen vooral gericht is op wat er door mensen van wordt gemaakt.

Voor kennisoverdracht van de geschiedenis van de SU in het algemeen leent de film zich slechts in beperkte mate. In 'Animal farm', en in het bijzonder in de verfilming, worden de belangrijke gebeurtenissen in de betrokken periode zeer beknopt behandeld. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de methoden die Napoleon gebruikt om zijn dictatuur te vestigen en te handhaven. De leerlingen zou daarnaar gevraagd kunnen worden. Bij de beantwoording valt te denken aan: a) het vervalsen van de geschiedenis, b) het instampen – indoctrinatie – van eenvoudige slogans als de absolute waarheid, c) het gebruik maken van een of meer zondebokken (in dit geval Jones en Sneeuwbal) voor wat misgaat en om ongewenste critici te kunnen beschuldigen van samenzwering, d) het instellen van een geheime politie, e) het gebruik maken van show-

In hoeverre is Orwells visie dat arbeiders die geen waarde meer hebben, worden 'afgedankt' zoals Bokser, juist in vergelijking met Stalins Rusland?

processen om de bevolking te intimideren (zie ook '1984'), f) het hanteren van een elite-partij waartoe maar een beperkt deel van de bevolking wordt toegelaten en die bepaalde voorrechten bezit.

De film stimuleert ook tot het vergelijken van dictaturen in het algemeen. In dit geval zouden bijvoorbeeld de SU onder Stalin en Duitsland onder Hitler met elkaar kunnen worden vergeleken. Naast de overeenkomsten zouden daarbij zeker ook de verschillen aandacht moeten krijgen.

Voorts biedt 'Animal farm' een uitstekende mogelijkheid te laten zien hoe literatuur en samenleving met elkaar verbonden kunnen zijn. Als gevolg daarvan leent de film zich, evenals bijvoorbeeld op romans gebaseerde speelfilms als 'Der Untertan', '1984', 'Dr. Zjivago', 'Max Havelaar', 'Im Westen nichts neues', in het bijzonder voor samenwerking tussen docenten geschiedenis, Nederlands, Engels en Duits en hun leerlingen.

Vaardigheden

'Animal farm' is geschikt voor het oefenen in verschillende vaardigheden. De leerlingen kunnen hetgeen zij hebben geleerd uit hun schoolboek en/of uit het betoog en eventueel lesmateriaal van de docent toepassen op de inhoud van de film/het boek³. Vragen die de docent daarbij als uitgangspunt aan de leerlingen kan aanbieden, zijn bijvoorbeeld:

1 Zoek naar overeenkomsten tussen de inhoud van 'Animal farm' en de geschiedenis van de SU vanaf 1917

tot in de Tweede Wereldoorlog op de volgende gebieden:

- a personen of groepen van personen
- b gebeurtenissen of verschijnselen
- c de leer van de varkens (animalisme genoemd in het boek) en de leer van de SU (het marxisme-leninisme)

2 In hoeverre wijkt het schoolboek/het betoog van de docent op belangrijke punten af van het verhaal in 'Animal farm'?

Men kan ook het interpretatiekarakter centraal stellen en daarbij het begrip standplaatsgebondenheid inschakelen. In dit verband verdient het aanbeveling de leerlingen te wijzen op de jaartallen die aangeven wanneer Orwell het boek heeft geschreven. De leerlingen zouden vóór het zien van de film eerst meer informatie over Orwell moeten ontvangen en een of meer andere interpretaties van de geschiedenis van de SU in deze periode moeten bestuderen. Naast het schoolboek/het betoog van

de docent zou dat bij voorkeur ook een Russische interpretatie moeten zijn⁴. Een bijzondere mogelijkheid biedt het slot van de film. Dat slot wijkt essentieel af van het slot in het boek (zie onder geschiedwetenschappelijke beoordeling). Aan de leerlingen zou kunnen worden gevraagd:

- 1 Waarom zullen de makers van de film het slot hebben gewijzigd? (Hierbij zullen de leerlingen moeten letten op het jaar waarin de film is vervaardigd)
- 2 Geef voorbeelden waaruit de opvatting van Orwell blijkt, dat een dictator met behulp van geraffineerde propaganda en terreur een bevolking kan laten doen wat hij wil.
- 3 Heb je zelf een mening over de optimistische visie van de makers van de film en de pessimistische visie van Orwell?

Attitude

De film wekt bij de leerlingen ongetwijfeld weerzin op tegen totalitaire stelsels in het algemeen en tegen het stalinisme in het bijzonder. Bovendien zullen de leerlingen zich aan het slot van de film tevreden voelen, dat het kwaad is gestraft. Misschien behoort het voorgaande tot de doelen die de docent zich heeft gesteld. Het vertonen van de film is daarvoor voldoende. Veel docenten zullen meer of iets (gedeeltelijk) anders beogen. Als men de film in een historisch kader plaatst en daarbij zowel op de standplaatsgebondenheid van de schrijver als op het historisch gebeuren let, dan kan de docent de leerlingen door middel van een zorgvuldige analyse van film en aanvullend materiaal tot een kritische houding brengen.

Tenslotte staan in deze film enkele in onze samenleving hoge waarden centraal: vrijheid, gelijkheid en democratie. De film is een pleidooi voor deze drie.

Noten

- 1 George Orwell, Animal Farm. Secker and Warburg 1945 en sinds 1951 vele malen herdrukt als Penguin Book. De film is te huur bij Gofilex, Nieuwegein, Postbus 421, 3430 AK. De Evangelische Omroep zond de film enkele jaren geleden op de televisie uit.
- 2 Th.J. Hooning, George Orwell in zijn tijd, Meppel 1968 (aanbevolen voor degenen die zich nader in Orwell en Animal Farm willen verdiepen).
- 3 In Sprekend verleden, deel 3 - verkort, Gottmer Educatief, Bloemendaal 1986 is

een lesopzet rond 'Animal Farm' opgenomen volgens de in deze paragraaf beschreven opzet.

- 4 Hiervoor zou bijvoorbeeld gebruik kunnen worden gemaakt van T. Golubeva en L. Gellerstein, Early Russia - the USSR, Novosti Press Agency Publishing House, Moscow, 1976, of het 'zwaardere' werk History of the USSR in three parts, prepared by the USSR Academy of Sciences Institute of History, Progress Publishers, Moscow, 1977 second revised printing).